

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра маркетингу і менеджменту

Реєстраційний № _____

« ____ » _____ 20__ р.

КУРСОВА РОБОТА

З Міжнародного права на тему
«Верховенство міжнародного права»

Студента ІV курсу групи ПР04-19
факультету туризму бізнесу і
психології

спеціальності 081 Право

Клименко Владислава Вадимовича
першого (бакалаврського) рівня

Керівник: к.ю.н., доц. Машков К. Є.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____

Кількість балів _____

Члени комісії _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Зміст

Вступ.....	3
Розділ I. Історична база дослідження.....	5
Історія принципу Верховенства права	5
Принцип верховенства права на рівні міжнародного права.....	8
Розділ II. Теоретико-правова база дослідження.....	10
Поняття принципу верховенства права10Поняття принципу міжнародного верховенства права.....	11
Основні напрями діяльності у формуванні принципу верховенства права на рівні міжнародного права	14
Розділ III. Принцип верховенства права в праві ЄС як складовій міжнародного права.	16
Особливості європейського міжнародного права.....	16
Особливість функціонування принципу верховенства права в правовій системі ЄС.....	17
Висновки	24
Список використаних джерел та літератури	26
Додатки.....	29

Вступ

Дана робота присвячена одному з основоположних принципів верховенства права, а саме принципу верховенства міжнародного права. Питання генезису цього принципу, його функціонування та співвідношення з національним принципом верховенства права є доволі дискусійним навіть на сьогоднішній день, враховуючи вже значно тривалий досвід використання цього принципу.

Основна увага в цьому дослідженні буде присвячена двом аспектам. Перший, історичний розвиток принципу верховенства міжнародного права. Головна увага в цьому питанні буде приділена саме визначенні співвідношення принципу верховенства права та принципу верховенства міжнародного права як цілого і частини. Без дослідження принципу верховенства права в цілому, неможливим буде дослідити і походження принцип верховенства міжнародного права. Другим аспектом буде саме функціональне призначення принципу, та його використання з урахуванням досвіду провідних країн.

Актуальність теми полягає у важливості розуміння принципу верховенства міжнародного права та його правильному тлумаченні. Оскільки ця сфера є доволі дискусійною, та має неоднозначне ставлення в різних країнах світу. Це не дивно, оскільки слідування принципу верховенства міжнародного права є граничним до забезпечення суверенітету країни та її суб'єктності. Саме тому, враховуючи нестабільну ситуацію в світі, вважаємо за необхідне розставити крапки над «і» для розуміння ролі, місця та важливості згаданого принципу.

Об'єктом дослідження є безпосередньо принцип верховенства міжнародного права, що виражається у превалюванні міжнародних норм над національними.

Теоретико-методологічною основою цього дослідження є праці відомих фахівців в галузі міжнародного права, численні міжнародні угоди з яких впливає сенс принципу. Темі даної роботи присвятили свої роботи, такі українські та зарубіжні вчені, як Баймуратов М.О., Скакун О. Ф., Дайсі А. В., та інші.

Предметом дослідження є суспільні відносини зобов'язального характеру, що впливають з міжнародних відносин по участі в угодах та інше.

Мета курсової роботи полягає у:

- 1) вивченні та розумінні таких базових понять, як:
 - а. принцип верховенства міжнародного права;
 - б. співвідношення принципу верховенства права та верховенства міжнародного права.
- 2) Детальний розбір принципу;
- 3) Детальне дослідження структури принципу;
- 4) Аналіз історичного розвитку принципу.

Розділ I. Історична база дослідження

В цьому розділі ми присвятимо увагу двом основним питанням, що в суті своїй будуть складати основу нашого дослідження. Перш за все, ми розглянемо саме історичні передумови виникнення принципу верховенства права та його поступову імплементацію у міжнародне право. Оскільки принцип сам по собі є доволі важливим, вважає за необхідне і приділити увагу його витокам.

1.1. Історія принципу Верховенства права

Так, принцип верховенства права виник не раптом і не є надбанням сучасного світу. Зміст та суть цього явища (використання терміну «поняття» обмежує сприйняття) вивчалось, аналізувалось та обговорювалось протягом століть.

Так, ще Платон у відомому творі «Закони» писав: «Я бачу скору загибель тієї держави, де закон не має сили та перебуває під чиеюсь владою.

Однак, там де закон - повелитель над правителями, а вони - його раби, я бачу спасіння держави» [1]. При цьому, однак, не потрібно забувати про те що, для Давньої Греції само поняття демократії було синонімом поняття верховенство права. І це пов'язується із тим, що у Давній Греції не існувало органу, який би монополізував процес прийняття законів.

Так, закон був продуктом активності громадян [2]. Щодо сучасних концепцій принципу верховенства права, то вважаємо за необхідне зупинитися на роботі британського юриста, спеціаліста по конституційному праву, професора А.В. Дайсі «Вступ до англійської Конституції» [3].

Проте, вивчаючи твори англійських авторів, необхідно розуміти, що українською мовою англійський термін «law» можна перекласти як «право» або «закон». Водночас доробок А.Б. Дайсі присвячений верховенству права, як його

розуміють, зокрема, британські юристи. Так, А. В. Дайсі вважає, що Вестмінстерська (Великобританська) модель конституціоналізму побудована на таких принципах, як парламентський суверенітет і верховенство, репрезентативність уряду, що є основою демократичної держави, а другий принцип – верховенство права.

У той самий час А.В. Дайсі розглядав верховенство закону як обмеження (а не прямий контроль) теоретично необмежену владу держави (в Англії) над людьми. На його думку, принцип верховенства права є результатом існуючих прецедентів (заснованих на судових рішеннях), які склалися роками (отже, не обов'язково закріплені у писаній конституції).

В цілому, на думку А.В. Дайсі, верховенство закону має три основні характеристики.

По-перше, немає покарання, крім як за порушення закону. Крім того, самі закони мають бути ясними та орієнтованими на майбутнє, щоб спрямовувати дії та людей таким чином, щоб вони не були покарані зворотною силою законів. Він вважав, що неконтрольовано дискреційна влада веде до свавілля.

По-друге, ніхто не повинен бути вищим за закон, і всі класи суспільства повинні однаково підкорятися закону.

По-третє, верховенство права має виникати з писаних конституцій (чи інших нормативних актів), та з «прецедентного права (виходячи з судових рішень)» [4].

При цьому слід враховувати, що остання функція не є універсальною, а відноситься в першу чергу до деталей англійської правової системи.

Також слід звернути увагу на відому книгу Т. Уінгема «Верховенство закону» [5]. У цій роботі йдеться, що всі особи, державні або приватні, а також державні органи, повинні дотримуватися і керуватися такими законами: 1)

прийнятими у встановлений законом порядок; 2) мають застосовуватись судами. Це ще одна особливість принципу верховенства закону. Все вищевикладене відноситься до національних підходів та розуміння принципів верховенства права, але вони відображають особливості національного права, правової системи в цілому і навіть особисті уподобання автора.

Саме тому слід відійти від визнання принципу верховенства права через національну призму. І тут слова О.Ф. Скакун є дуже влучними. Скакун визначає його як «міжнародне право акумулює досягнення національних систем»[6].

З 2008 року в рамках Організації Об'єднаних Націй активно ведеться робота щодо поглиблення розуміння принципів верховенства права. Тому тут ми аналізуємо документи та позиції ООН з цього питання, прийняті на 65-й та 66-й сесіях ООН.

Так, на шістдесят п'ятій сесії Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй було прийнято резолюції, засновані на резолюції Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй «Зміцнення та координація роботи Організації Об'єднаних Націй у галузі верховенства права»[7] і була прийнята доповідь Шостого комітету Організації Об'єднаних Націй, присвячена верховенству права [8].

08.06.2011 р. на 66-й сесії Генеральної асамблеї ООН було прийнято Резолюцію Генерального секретаря ООН «Укріплення та координація діяльності ООН в сфері верховенства права» [9].

13.01.2012 р. було прийнято Резолюцію, основу на докладі Шостого комітету ООН, присвячену Верховенству права на національному та міжнародному рівнях [10].

Аналізуючи зазначені документи, можна виокремити декілька основних напрямків діяльності у формуванні принципу верховенства права на рівні міжнародного права.

1.2. Принцип верховенства права на рівні міжнародного права

Організація Об'єднаних Націй проголосила верховенство права загальним основоположним принципом, і це проявляється у показнику верховенства права. На регіональному рівні це було зроблено Організацією американських держав, зокрема у Міжамериканській хартії за демократію, та Африканським союзом, зокрема у його установчому акті. Посилання на верховенство закону також можна знайти у різних документах Ліги арабських держав.

Верховенство права згадується в Преамбулі до Статуту Ради Європи як один із «принципів, що становлять основу справжньої демократії», поряд із особистою та політичною свободою. У статті 3 Статуту йдеться про те, що «ми поважаємо принцип верховенства права». Таким чином, верховенство закону є одним із трьох основних принципів Ради Європи, які є взаємозалежними та взаємодоповнювальними, поряд з демократією та правами людини. Тісний зв'язок між верховенством права та демократичними суспільствами підкреслюється у різних формулюваннях Європейського суду з прав людини. Наприклад, «демократичні суспільства, які визнають верховенство закону», «демократичні суспільства, засновані на верховенстві права» і, у загальному сенсі, «верховенство закону у демократичних суспільствах», плюралізм, верховенство права – вважається єдиною та головною метою Ради Європи.

Основні політичні документи Ради Європи, а також різні договори та рекомендації систематично посилаються на верховенство права. Зокрема, преамбула Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод (ЄКПЛ) згадує їх як елементи нашої спільної спадщини. Верховенство закону згадується як фундаментальний принцип європейської демократії в Резолюції

Res (2002), яка передбачає створення Європейської комісії з ефективності відправлення правосуддя (ЄКЕП), і як пріоритет у Венеціанській комісії. Водночас, жоден із документів Ради Європи не визначає верховенство права. Рада Європи також не створювала спеціального адміністративного механізму забезпечення законності.

Тим не менш, у багатьох випадках Рада Європи через свої інститути, зокрема, через Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ), Європейську комісію з питань ефективності здійснення правосуддя (СЕПЕJ), Консультативну раду європейських суддів (КСЕС), Групу держав по боротьбі з корупцією (GRECO), Комітет зі спостереження Парламентської асамблеї Ради Європи, Уповноваженого з прав людини та Венеціанської комісії значним чином поширювала дію цього принципу.

У своїй доповіді про верховенство права від 2011 р. Венеціанська комісія розглянула принцип верховенства права у світлі Резолюції 1594 (2007) Парламентської асамблеї, яка вказала на необхідність забезпечити правильну інтерпретацію терміну «верховенство права», «Rechtstaat» і «Etatdedroit» або «prééminencedudroit» в дусі принципу законності та належної правової процедури.

Розділ II. Теоретико-правова база дослідження

2.1. Поняття принципу верховенства права

Відповідно до більшості сучасних філософсько-правових досліджень, верховенство права можна розглядати з погляду формального та матеріального аспектів, а саме ці два поняття в повній мірі дозволяють осягнути зміст.

Формально правовладдя означає, що правопорядок нормативно визначено. Тобто норми, що становлять цей порядок, мають спільну дію та сприймаються суб'єктом. Ці норми не повинні мати зворотної сили. Вони створюють стан передбачуваності у правозастосовних актах та рішеннях.

Один із найповніших переліків формальних вимог до правопорядку в традиційному розумінні (тобто на рівні національних правових систем) запропонував Дж. Раз.[11].

Важливим аспектом верховенства права є звернення як до зовнішніх характеристик правопорядку, до його змісту. Тому ліберальна доктрина виходить із того, що про верховенство права можна говорити лише у тому випадку, якщо встановлені норми відповідають вимогам прав людини. Тому норми або звичаї, що встановлюють нелюдські практики, або що принижують людську гідність, не можуть вважатися правовими, навіть якщо вони відповідають зазначеним вище формальним вимогам. З погляду матеріального розуміння правової держави до цього питання підходить Т. Р. Короткий. [12, стор 17].

Певною мірою можна сказати, що матеріальні аспекти верховенства права представлені у міжнародному праві імперативними нормами. Сьогодні у міжнародно-правовій теорії немає єдиної думки у тому, які концепції підходять до розгляду норми міжнародного права. С. Честерман вважає, що ні формальне, ні матеріальне розуміння верховенства права не застосовується до розгляду

поняття норми міжнародного права. На його думку, ключове поняття верховенства права, що акцентує увагу на змісті та значенні цінностей правового регулювання, не може бути застосоване до міжнародного права через відсутність консенсусу щодо міжнародно-правових цінностей. Більш застосовна формальна концепція також пов'язана з тим, що хоча міжнародне право регулюється суверенами, воно було розроблене з орієнтацією на внутрішні правові системи, в яких домінують вертикальні відносини між суверенами та іншими суб'єктами, не може бути екстрапольовано на реальність міжнародного права. Горизонтальні відносини між суб'єктами доволі важко піддаються такому підходу, через факти рівноправність таких суверенів як суб'єктів міжнародного права [13, с. 332].

2.2. Поняття принципу міжнародного верховенства права

«Верховенство міжнародного права» — це невловиме поняття. Під цим заголовком обговорюються дві основні варіації. «Рідне» верховенство міжнародного права та «інтернаціоналізоване» або-ж «глобалізоване» верховенство права.

Перший аспект стосується верховенства права у його застосуванні до міжнародної правової системи, тобто застосування верховенства права до правовідносин та контекстів, що регулюються міжнародним правом. У цьому контексті термін «верховенство міжнародного права» часто називають крилатою фразою, яка просто прикрашає дискусії про міжнародне право поза судом.

Верховенство міжнародного права в першу чергу або виключно як скорочення дотримання міжнародного права, як синонім «міжнародного порядку, заснованого на правилах», або як питання про те, чи є міжнародне право «чинним» правом. Дуже вільне використання терміна не несе жодної додаткової аналітичної цінності, але свідчить про його канонічну та символічну привабливість.

Другий аспект верховенства права в міжнародному контексті охоплює всі інші аспекти верховенства права в світі, що глобалізується, включаючи просування верховенства права в його найширшому сенсі. Посилення взаємодії між внутрішнім і міжнародним правом, а також між різними внутрішніми правовими режимами (шляхом поширення та перейняття права, часто через міжнародне право) є проявом другої форми верховенства права.

На думку С. Честермана, ми можемо говорити про верховенство міжнародного права трьома способами:

(1) Норму міжнародного права можна розглядати як застосування класичних принципів і концепцій верховенства права до відносин між державами та іншими суб'єктами міжнародного права.

(2) Верховенство міжнародного права можна розглядати як поглиблення та розширення верховенства (примату) міжнародного права, наприклад, беззастережного верховенства міжнародних договорів та інших актів у галузі прав людини;

(3) Верховенство міжнародного права може бути варіантом концептуалізації, таким, що торкається всіх суб'єктів як внутрішньодержавного, так і міжнародного права без посередників у вигляді існуючих національних інститутів, як про це пише С. Боляк [14, стор 1-2].

Цікаво, що відкидаючи варіанти (1) і (3) (перший на підставі того, що міжнародне право має принципово відмінну природу нормативності, що унеможливорює аналогії з верховенством права в національному праві, третій, на підставі того, що такий стан ще не досягнутий і в найближчому часі навряд буде досягнутий), С. Честерман пропонує альтернативне матеріальним та формальним концепціям верховенства права функціональне бачення.

На його думку, норму міжнародного права слід розуміти насамперед як сферу взаємодії суб'єктів міжнародного права: що таке норма міжнародного права, які її вимоги, які її ідеї? С. Честерман бачить спрямованість функціональних характеристик норми міжнародного права в такий спосіб: стійкий розвиток, у якому верховенство закону є причиною соціально-економічного зростання, права людини та побудова міжнародної безпеки. Міжнародна безпека як аспект верховенства права є засобом правосуддя перехідного періоду та відновлення міжнародного правопорядку [13, стор 355].

У цілому можна погодитися з тим, що в сучасному міжнародному праві переважає функціональний підхід до верховенства права. Сьогодні верховенство права розглядається як невід'ємна сфера взаємодії держав та інших суб'єктів міжнародного права як на рівні ООН та її інституцій, так і на рівні інших міжнародних організацій, зокрема, Європейського Союзу, Ради Європи, Світової організації торгівлі тощо. Особливу роль в цьому відіграють такі міжнародні інституції як Світовий банк, Міжнародний валютний фонд та ін.

2.3. Основні напрями діяльності у формуванні принципу верховенства права на рівні міжнародного права

Головним з них є кодифікація та прогресивний розвиток міжнародного права, реалізація та дотримання міжнародно-правових зобов'язань, що впливають як з договорів, так і з міжнародного права.

По-друге, верховенство права має ґрунтуватися на принципі відповідальності всіх фізичних та юридичних осіб, включаючи державу, перед законом. Таким чином, важливим елементом концепції верховенства права на міжнародному рівні є відповідальність усіх суб'єктів міжнародного права за виконання своїх зобов'язань.

Не слід забувати, що головною метою створення Організації Об'єднаних Націй та міжнародного права загалом був і залишається захист прав людини.

Таким чином, всебічний та ефективний захист прав людини є безумовним елементом принципу верховенства права на рівні міжнародного права. Організація Об'єднаних Націй як універсальна організація, членами якої в даний час є 192 держави, вказує, що національні конституції (або аналогічні акти) мають вирішальне значення для принципів верховенства права. Отже, принципи розуміються як верховенство права. Зрештою, ми маємо підкреслити верховенство закону, рівність перед законом, відповідальність перед законом, справедливе застосування закону, поділ влади, участь у прийнятті рішень, правову визначеність та відсутність свавілля, процесуальна та юридична прозорість.

Підсумовуючи все вищесказане, верховенство права у сенсі міжнародного права передбачає дотримання принципу управління, згідно з яким усі особи, установи та структури, державні та приватні, включаючи саму державу, функціонують відповідно до закону, що публічно прийнятий, підлягають

рівному поводженню з боку судових органів, незалежно застосовуються та сумісні з міжнародними нормами та стандартами у галузі прав людини.

З 2007 року відповідальність за забезпечення загальної ефективності, координації та злагодженості діяльності у галузі верховенства права в рамках системи Організації Об'єднаних Націй покладено на Координаційно-консультативну групу з питань верховенства права завдяки підтримці Відділу з питань верховенства права під керівництвом Першого заступника Генерального секретаря

Слід зазначити, що принцип верховенства права на міжнародному рівні зумовлено принципом верховенства міжнародного права над внутрішньодержавним правом конкретної держави.

Без такого верховенства чи «переважання» міжнародного права було б, напевно, неможливо говорити про існування та розвиток принципу верховенства права у міжнародному праві.

Сьогодні через принцип верховенства права формується чітка і, що важливо, ефективна схема взаємозв'язку між міжнародним та внутрішньодержавним правом. Це можна визначити як: - принцип верховенства права на державно-національному рівні; - держави визнають верховенство міжнародного права над внутрішнім правом;

Міжнародне право знову використовує принцип пріоритету міжнародного права над внутрішнім правом для накопичення, покращення та поширення результатів внутрішнього права.

Таким чином, ця схема працює не тільки в одному напрямку, але й у зворотному також. І обидві системи (національна і міжнародна), використовуючи принцип верховенства права, продовжують не тільки існувати, але й розвиватися, взаємодоповнюючи одна одну.

Розділ III. Принцип верховенства права в праві ЄС як складовій міжнародного права.

3.1. Особливості європейського міжнародного права

Перша методологічна особливість європейського права як права ЄС полягає у складності визначення місця європейського права у міжнародно-правовій системі з огляду на унікальність ЄС як складного цілісного суб'єкта міжнародних відносин. Це засновано, з одного боку, на тому, що міжнародне право сприймається як особлива правова система, що регулює міжнародні відносини та виражає узгоджені волі держав [15, с.14], може бути чітко визначена як частина спільної міжнародно-правової системи, складна та регіонально специфічна.

З іншого боку, право ЄС унікальне за своєю структурою, загальними принципами та джерелами, тому воно не суперечить міжнародному праву, але тим не менш є самостійною системною нормативною одиницею. Крім того, виходячи зі структури права ЄС, у тому числі внутрішнього права держав-членів, воно може бути визнане як внутрішнє право, яке стосується самого ЄС та його держав-членів, які самі є національним суб'єктом на міжнародній арені.

Друга методологічна особливість європейського права полягає в тому, що воно суттєво відрізняється від міжнародного права з огляду на принципові параметричні особливості останнього. На це звертає увагу дослідник П.І. Вершиніна [16].

Тому, на її думку, якщо право ЄС насправді є частиною міжнародної системи, воно містить загальноправові суб'єкти і ґрунтується на тих же принципах, джерелах і структурі міжнародного права. Додатково суб'єктами міжнародного публічного права є міжнародні органи та міжнародні організації та нації що борються за самовизначення. Суб'єктом права ЄС є держави-члени

ЄС, інститути та органи ЄС, громадяни ЄС та юридичні особи, які мають офіційне місцезнаходження на території ЄС. Так, якщо в міжнародному праві принципи поділяються на основні та галузеві, то у праві ЄС вони поділяються на загальні та функціональні.

Таким чином, стратегічний аспект містить власні положення, хоч і не суперечить основним принципам міжнародного права. Деякі із загальних принципів безпосередньо пов'язані з діяльністю всередині ЄС (принцип пропорційності, що дозволяє Спільноті здійснювати юрисдикцію тільки в межах своїх повноважень, принцип субсидіарності (вирішення проблем за місцем їхнього походження). Інші принципи гарантують справедливість та безпеку громадян у межах ЄС (принципи захисту прав і свобод особистості, недискримінації, рівності чоловіків та жінок, захисту навколишнього середовища, захисту від недобросовісної конкуренції).

3.2. Особливість функціонування принципу верховенства права в правовій системі ЄС.

До функціональних принципів належать доктрина верховенства права ЄС (пріоритет норм права ЄС над нормами національного права) та принцип прямої дії права ЄС (норми права без додаткової імплементації у правові системи країн-учасниць). Слід наголосити, що останній принцип не схожий на міжнародне право.

Тому зверніть увагу, що право ЄС має унікальне розуміння принципу верховенства права, відмінне від загального розуміння цього принципу міжнародного права. Тобто цей принцип розуміється як принцип верховенства права в ЄС, а саме:

По-перше, він має вузький характер і практично змінює локалізацію дії у бік самого ЄС та територій його держав-членів.

По-друге, його зміст чітко обмежений функціональними та технічними аспектами, тобто. національними правовими нормами, тобто пріоритетом правових норм ЄС над правовими системами держав-членів ЄС. Наголошуючи, що поява такого своєрідного розуміння принципу верховенства права, як верховенство права ЄС, здебільшого пов'язана з ретроактивною діяльністю Суду Європейського Союзу (далі – Суд ЄС).

Як відомо, ще у 1964 р. Суд ЄС ухвалив одне з найреволюційніших своїх рішень – Рішення у справі 6/64 *Costa v. ENEL* [17, р. 585]. Так, у цьому Рішенні Суд ЄС зазначив: «На відміну від міжнародних договорів, Договір про ЄЕС створив свій власний правопорядок, який після вступу в силу Договору став інтегральною частиною правових систем держав-членів...». Таким чином, з аналізу зазначеного вище випливає, що практика Суду ЄС підкреслює унікальність природи інтеграційного права та його відокремленість від міжнародного та національного права.

Суд ЄС постійно констатує, що установчі договори є конституційною хартією ЄС, заснованою на верховенстві права [18, р. 1339], або ще більше – внутрішньою конституцією Союзу [19, р. 741]. Так, на думку А. Лазовські, перші натяки щодо руху у цьому напрямку набули форми роком раніше в іншому основоположному рішенні у справі *Van Gend en Loos*, коли Суд ЄС проголосив доктрину прямої дії [20, р. 1]. Важливість обох рішень неможливо переоцінити. Разом із десятками судових рішень вони є ресурсною точкою натхнення, що дає змогу науковцям із держав – членів ЄС та науковцям із третіх держав досліджувати різні «виверти» права ЄС.

Однак слід пам'ятати, що принцип прямої дії залишається одним із найсуперечливіших положень права ЄС, ставлячи суди ЄС у конфлікт з низкою конституційних судів держав-членів [21, ст. 36]. По-перше, дало поштовх відомому дискурсу "kompetenz-kompetenz" і, що не дивно, викликало

інтелектуальний конфлікт. Більше того, він вважає, що подібні дії судів ЄС були вигідною юридичною авантюрою, а також були під ризиком провалу.

А. Лазовські, аргументуючи свою позицію, наголошує, що ані установчий договір ЄС, ані основний закон не містять імперативних положень, які проголошують верховенство права ЄС над національним законодавством держав-членів [21, с.36]. Водночас автор справедливо вказує, що єдина спроба кодифікувати верховенство права, здійснена в Договорі про імплементацію Європейської конституції, не вдалася, оскільки цей договір не набув чинності.

Таким чином, через шістдесят років після створення ЄС доктрина верховенства права залишається як судовим законодавством, так і іншими доктринами, що регулюють правозастосування ЄС на національному рівні [21, с. 37]. З теоретичної та доктринальної сторони джерела міжнародного права та права ЄС також дуже різняться. Таким чином, джерелами міжнародного права є міжнародні договори, міжнародні звичаї, загальні засади права, доктрини найбільш компетентних експертів та рішення міжнародних судових органів (стаття 38 Статуту Міжнародного суду ООН)[22].

Як відомо, право ЄС формується головним чином такими джерелом, як договір про заснування ЄС, через специфіку його походження. Крім того, джерелом права ЄС є такі акти, як рекомендації та висновки, схвалені державами, які є членами міжнародного співтовариства відповідно до особливих процедур (визнання, ратифікація, приєднання тощо), на відміну від договорів міжнародного права. Найважливішою особливістю права ЄС, яке має обов'язкової юридичної сили, є здатність видавати правові норми, обов'язкові до виконання всіма державами-членами ЄС. До таких правових актів належать положення, директиви та рішення. Таким чином, все законодавство ЄС можна умовно поділити на три великі групи.

Перший – це класичний міжнародний договір, підписаний кожною державою-членом та ратифікований державами-членами ЄС в індивідуальному порядку. Ця група фактично регулюється міжнародним публічним правом.

Друга група є вторинним або похідним законодавством (юридично обов'язкові інституційні положення ЄС).

Третя група - додаткове (третинне) законодавство, що включає вузькоспеціалізовані міжнародно-правові договори в таких галузях, як медицина та сільське господарство. Нарешті, структура міжнародно-правової системи, що складається з загальновизнаних принципів міжнародного права, норм договірної і загального права, а також міжнародно-правових галузей та інститутів, що містяться в них, має мало спільного з правом ЄС. Таким чином, структура права ЄС менша, ніж міжнародне право. Право ЄС поділяється на інституційне право та субстанційне право. Тобто, виходячи з параметричних та змістовних характеристик принципів верховенства права, що діють у міжнародному праві, він застосовується лише до першої групи джерел права ЄС у цьому конкретному сенсі.

У той же час в результаті активного інтеграційного процесу, який визначається та забезпечується діяльністю інститутів ЄС, право ЄС як загальний телеологічний контроль над діяльністю дедалі більше наближається до міжнародного права за своєю онтологічною сутністю. Держави-члени все більше впливають на долю міжнародного співтовариства.

У спеціальній літературі наголошується, що в міру поглиблення європейської інтеграції рівень взаємодії правових норм ЄС та міжнародно-правових норм ставатиме більш складним та динамічним. Ми також повинні враховувати вплив міжнародного права на право ЄС, що постійно зростає.

Це можна пояснити подальшим розширенням співробітництва з іншими суб'єктами міжнародного права. Це збільшує обсяги міжнародних зобов'язань

Об'єднаної асоціації. ЄС повинен забезпечити належне виконання своїх міжнародних зобов'язань шляхом імплементації міжнародно-правових актів як на міжнародному рівні, так і на рівні ЄС [23].

Тому поява, існування, функціонування та розвиток так званого «європейського міжнародного права» не випадкові, його нормативною основою є правові норми права ЄС та інших організацій європейського регіону (РЄ, ОБСЄ, НАТО та ін.). Основна ціль - забезпечення співробітництва на універсальному рівні міжнародних відносин через діяльність європейських наднаціональних органів та універсальних міжнародних органів, а також сильний процес взаємовпливу двох систем регулювання, у тому числі правове запозичення цих системних принципів.

Аргументуючи такий підхід, учений-міжнародник Колосов Ю.М. каже, що європейське міжнародне право можна вважати міжнародним за своєю суттю. Це «складний» сектор, оскільки він складається з норм міжнародного (публічного) права, норм міжнародного права і норм внутрішньодержавного права. Також, норми, встановлювані інститутами (органами) ЄС, є нормами міжнародного (публічного) права, оскільки приймаються від імені держав, які добровільно передали частину своїх повноважень міжнародним органам [24, с.194-198].

Наведені вище положення в комплексному розумінні системи свідчать про особливий змістовний характер принципів верховенства права в ЄС та їх особливості щодо їх формування, розвитку та застосування в діяльності інституту. Насамперед слід наголосити, що зміст принципу верховенства права ЄС було визначено та роз'яснено в Актах ЄС. Такий системний підхід до дії дозволяє докладно фіксувати змістовий зміст та механізми реалізації цього принципу.

По-перше, він належить до функціональних принципів цього міждержавного об'єднання зі складною правовою природою.

По-друге, його функціональність знаходить своє змістовне навантаження у відповідній організаційній парадигмі:

- а) принцип верховенства права ЄС означає пріоритет норм права ЄС над нормами національного законодавства держав-членів;
- б) правові норми національного законодавства держав-членів не повинні суперечити нормам права ЄС;
- в) зазначений принцип поширюється не тільки на установчі договори ЄС, а й на низку його інших нормативних актів;
- г) гарантом дотримання цього принципу виступає Суд ЄС [25, с. 117–124].

Іншими словами, при застосуванні принципу верховенства права ЄС наголошується більша юридична значущість права ЄС у порівнянні з правовими актами держав-членів.

Тому доктрина верховенства права ЄС зазвичай виражається через положення про пріоритет загальноєвропейських норм права над внутрішньодержавним правом (держави-члена), невідповідність та сумісність положень внутрішньодержавного права з правом ЄС [25, с.117]. -124; 26].

Таке відверто підлегле розуміння верховенства права багато в чому ґрунтується на понятті «транснаціональності».

На думку відомого юриста-міжнародника А.Я. Капустіна, при вибудовуванні взаємозв'язків та відносин усередині міждержавних організацій, членство в яких, у процесі передачі влади наднаціональним організаціям у встановлених галузях, тягне за собою обмеження державою суверенних прав, саме такий принцип є практикою даної Асоціації з інтеграції Західної Європи [27, с. 194-198].

Текстуально основні засади верховенства права формально інтегровані у формі «принципів верховенства закону» поряд з іншими базовими принципами, такими як «свобода, демократія, повага до прав людини та основних свобод». Він був покладений в основу правопорядку ЄС відповідно до статті 6 Договору про Європейський Союз (раніше стаття F) [28].

Встановлено новий принцип "принцип верховенства права ЄС", який є ключовим елементом взаємозв'язку між правовими нормами окремих держав-членів ЄС та "acquis communautaire ЄС".

При цьому концепція верховенства права в ЄС закладена не тільки в преамбулі Договору про створення Європейського Союзу, а й у його статті 1.2, згідно з якою «Союз заснований на цінностях людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства права та поваги до прав людини, зокрема прав осіб, які належать до меншин»[28].

Вона також виступає основою для зовнішньої діяльності ЄС, а також закріплена у Преамбулі до Хартії основоположних прав Європейського Союзу [29].

Слід наголосити, що у французькій версії останнього використовується термін *Etat de droit*, тоді як у німецькій версії використовується термін *Rechtsstaatlichkeit*.

Також відсутнє змістовне визначення цього поняття. Поняття верховенства права використовується в ЄС і включає безліч суттєвих понять, властивих праву ЄС, таких як дотримання основних прав і свобод і справедливе застосування, а також формальні поняття, такі як верховенство права. Ефективне використання закону, права спільноти, захист, що виправдовує очікування, і навіть боротьба з корупцією (у дипломатичних відносинах).

Висновки

Резюмуючи, можемо зробити наступні висновки:

1. Можна виділити дві основні концепції верховенства права: формальне або «тонке» та змістовне або субстанціональне визначення верховенства права.
 - Формальне визначення верховенства права не робить судження про «справедливість» самого закону, а визначає конкретні процедурні атрибути які повинна мати правова система, щоб бути згідно з принципом верховенства права.
 - Змістовні концепції верховенства права виходять за межі цього і включають деякі суттєві права, які, як стверджують ці концепції, ґрунтуються або впливають з самого верховенства права.

Формальні концепції верховенства права розглядають спосіб, яким було встановлено закон; чіткість норми і часову характеристику впровадженої норми. Проте формальні концепції верховенства права не мають на меті винесення суджень щодо фактичного змісту закону. Для формальних концепцій права не має значення, добрий чи поганий закон, якщо формальних вимог щодо верховенства права було дотримано. Ті ж, хто надає перевагу матеріальним концепціям, прагнуть вийти за ці рамки. Визначаючи наявність зазначених формальних властивостей верховенства права, вони прагнуть розвинути цю доктрину. Вважається що певні реальні права базуються на верховенстві права або впливають з нього. Ця концепція використовується як основа цих прав, і такі права потім використовуються, щоб розрізнити „добрі“ закони, які відповідають цим правам, і „погані“ закони, що їм не відповідають

2. Верховенство права, у розумінні міжнародного права, передбачає дотримання принципу правління, відповідно до якого всі особи, установи і структури, державні і приватні, в тому числі сама держава, функціонують

відповідно до законів, які були публічно прийняті, в рівній мірі виконуються і незалежно реалізуються судовими органами і які сумісні з міжнародними нормами та стандартами в області прав людини.

3. В праві ЄС має місце своєрідне розуміння принципу верховенства права, що відрізняє його від загального розуміння цього принципу в рамках міжнародного права, а саме – цей принцип розуміється як принцип верховенства права ЄС, тобто: по-перше, він має більш звужений характер, що фактично змінює локалізацію його дії на територію самого ЄС та його держав-членів; по-друге, його змістовне наповнення обмежується явно функціонально-технологічним аспектом, а саме пріоритетом норм права ЄС над нормами внутрішньодержавного права, тобто правових систем держав – членів ЄС.

Список використаних джерел та літератури

1. Платон. Законы : Кн. IV. URL: <http://www.philosophy.ru/library/plato/02/4.html>.
2. Brian Z. Tamanaha, On the Rule of Law: History, Politics and Theory (2004), chap. 1, 196 p.
3. Дайси А. В. Основы государственного права Англии: Введение в изучение английской конституции. / А. В. Дайси ; перевод, дополи. по 6-му англ. изд. - 2-е изд. - М. : Тип. т-ваИ. Д. Сытина, 1907. - 707 с.
4. Доклад о верховенстве права, утвержденный Венецианской комиссией на 86-й пленарной сессии (Венеция, 25-26 марта 2011 г.), Страсбург, 4 апреля 2011 года, Исследование № 512/2009, Or. Engl. URL: [http://www.venice.coe.int/docs/2011/CDL-AD\(2011\)003revrus.asp](http://www.venice.coe.int/docs/2011/CDL-AD(2011)003revrus.asp).
5. Tom Bingham. The Rule of Law. URL: <http://www.penguin.co.uk>.
6. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник / О. Ф. Скакун. - Пер. з рос. - Х. : Консум, 2001. - 656 с.
7. Second Annual Report on strengthening and coordinating United Nations rule of law activities: Report of the Secretary-General (A/65/318). URL: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N10/491/01/PDF/N1049101.pdf>.
8. Резолюция, принятая Генеральной Ассамблеей [по докладу Шестого комитета (A/65/473)], Верховенство права на национальном и международном уровнях (A/RES/65/32). URL: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N10/514/48/PDF/N1051448.pdf>.
9. Annual Report on strengthening and coordinating United Nations rule of law activities: Report of the Secretary-General (A/66/33). URL: http://www.unrol.org/files/A_66_133rus.pdf.
10. Резолюция, принятая Генеральной Ассамблеей [по докладу Шестого комитета (A/66/475)], Верховенство права на национальном и

- международном уровнях (A/RES/66/102). URL: <http://www.unrol.org/files/GA2102Russian.pdf>.
11. Raz J. The authority of law: essays on law and morality I J. Raz. - Oxford : Oxford University Press, 2009. - 360 p.
 12. Короткий Т. Р. Господство права как принцип функционирования международной правовой системы I Т. Р. Короткий I I Бюллетень Владикавказского института управления. - 2009. - Т. 31. - С. 5- 19.
 13. Chesterman S. An international rule of law? I S. Chesterman I I American Journal of Comparative Law. - 2008. - Vol. 56, No 2. - P. 331- 361.
 14. Beaulac S. An inquiry into the international rule of law I S. Beaulac. - Fiesole : 2007. - 29 p.
 15. Баймуратов М.О. Міжнародне публічне право : підручник. Київ – Одеса : Фенікс, 2018
 16. Вершинина П.И. Место европейского права в системе международного права. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/mesto-evropeyskogo-prava-v-sisteme-mezhdunarodnogo-prava/>
 - 17.. Case 6/64, Flaminio Costa v. E.N.E.L. II European Court Reports. 1964. P. 585.
 - 18.. Case 294/83, Parti ecologiste «Les Verts» v European Parliament II European Court Reports. 1986. P. 1339.
 19. Opinion 1/76, Draft Agreement establishing a European laying-up fund for inland waterway vessels II European Court Reports. 1977. P. 741.
 20. Case 26/62, NV Algemene Transport- en Expeditie Onderneming van Gend & Loos v Netherlands Inland Revenue Administration II European Court Reports. 1963.
 21. Лазовські А. Верховенство права Європейського Союзу: юридична авантюра, що окупилася. Право України. 2019. №6 (57). С. 35–52.
 22. Статут Міжнародного Суду ООН. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010).

23. Зітинюк Н.Ю. Співвідношення права Європейського Союзу з міжнародним правом. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/6345/Zitunyk%20Spivvidno-shennya.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
24. Колосов Ю.М. О понятии европейского международного права. Российский ежегодник международного права. 2006. Санкт-Петербург : Социально-коммерческая фирма «Россия-Нева», 2007.
25. Марченко М.Н. Верховенство права Европейского союза по отношению к национальному праву государств-членов. Журнал российского права. 2009. № 5. С. 117–124.
26. Трстеняк В. Принцип верховенства в праве Европейского союза и роль конституционных судов государств-членов. Международное правосудие. 2012. № 2. URL: <http://center-bereg.ru/o1361.html>
27. Капустин А.Я. Международные организации в глобализирующемся мире. Москва : Из-во РУДН, 2010.
28. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу з протоколами та деклараціями від 07.02.1992, 25.03.1957 {Консолідовані версії станом на 30.03.2010}. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06/
29. Хартія основних прав Європейського Союзу : [пер. А. Пендак]. Ніщський договір та розширення Європейського Союзу. Київ, 2001. 124 с.

Додатки

Отчет о проверке на заимствования №1

Автор: Клименко Владислав Вадимович
 Проверяющий: Клименко Владислав Вадимович
 Отчет предоставлен сервисом «Антиплагиат» - <http://users.antiplagiat.ru>

ИНФОРМАЦИЯ О ДОКУМЕНТЕ

№ документа: 13
 Начало загрузки: 12.12.2022 22:10:21
 Длительность загрузки: 00:00:00
 Имя исходного файла: Курсова Клименко.ox
 Название документа: Курсова Клименко
 Размер текста: 41 кБ
 Символов в тексте: 41748
 Слов в тексте: 5455
 Число предложений: 353

ИНФОРМАЦИЯ ОБ ОТЧЕТЕ

Начало проверки: 12.12.2022 22:10:22
 Длительность проверки: 00:00:03
 Корректировка от 12.12.2022 22:19:16
 Комментарий: не указано
 Модуль поиска: Интернет Free

Займствования — доля всех найденных текстовых пересечений, за исключением тех, которые система отнесла к цитированиям, по отношению к общему объему документа.
 Самоцитирование — доля фрагментов текста проверенного документа, совпадающий или почти совпадающий с фрагментом текста источника, автором или соавтором которого является автор проверенного документа, по отношению к общему объему документа.
 Цитирование — доля текстовых пересечений, которые не являются авторскими, но система посчитала их использование корректным, по отношению к общему объему документа. Сюда относятся оформленные по ГОСТу цитаты; общепотребительные выражения; фрагменты текста, найденные в источниках из коллекций нормативно-правовой документации.
 Текстовое пересечение — фрагмент текста проверенного документа, совпадающий или почти совпадающий с фрагментом текста источника.
 Источник — документ, проиндексированный в системе и содержащийся в модуле поиска, по которому проводится проверка.
 Оригинальность — доля фрагментов текста проверенного документа, не обнаруженных ни в одном источнике, по которому шла проверка, по отношению к общему объему документа.
 Займствования, самоцитирования, цитирования и оригинальность являются отдельными показателями и в сумме дают 100%, что соответствует всему тексту проверенного документа.
 Обратите внимание, что система находит текстовые пересечения проверенного документа с проиндексированными в системе текстовыми источниками. При этом система является вспомогательным инструментом, определение корректности и правомерности заимствований или цитирований, а также авторства текстовых фрагментов проверенного документа остается в компетенции проверяющего.

№	Доля в отчете	Доля в тексте	Источник	Актуален на	Модуль поиска	Блоков в отчете	Блоков в тексте
[01]	22,74%	23,21%	Периодика, периодические издания – юридическая литература на Pravoznavec.com http://pravoznavec.com.ua	13 Мар 2020	Интернет Free	60	63
[02]	0%	23,21%	Периодика, периодические издания – юридическая литература на Pravoznavec.com http://pravoznavec.com.ua	15 Ноя 2019	Интернет Free	0	63
[03]	0%	23,21%	Периодика, периодические издания – юридическая литература на Pravoznavec.com http://pravoznavec.com.ua	02 Ноя 2019	Интернет Free	0	63

Еще источников: 7
 Еще заимствований: 6,56%